

CSALÁDI LEGENDA

Regénybrikett XI.

A P R Ó I S T V Á N

Az Esztergomi Megállapodás a maga kidolgozatlan, mondhatni nyers formájában azután még hosszú évekig központi témája maradt a beszélgetéseknek, amelyeket később már nem a Dunán (bár néha ott is) folytattak az eredeti résztvevők és nemcsak ők. TBT nem lepődött meg (miért is tette volna?), hogy a hol tutyimutyi, hol pedig vérszomjas, de mindkét megnyilvánulási formájukban alapvetően hazug, demagóg rendszerek megszüntetéséről oly sokan álmodoznak, bárhol is járt Európában. Minden valamirevaló társaságban előbb-utóbb ehhez a témához lyukadtak ki: vagy a leves, vagy a sült, esetleg már a kávé, végső esetben pedig az első fröccs után. Kivéve persze a „tisztán értelmiségi” társaságokat, mert ott azonnal ezzel kezdtek.

A keserűség, a jóvátehetelen bűnök, cenzúrázott kéziratok, letiltott könyvek, megvádolt, bemocskolt szerzők, meghurcolt emberek és az irányított közvélemény e szégyenteljes kavalkádjában TBT akkoriban nem érzett biztos talajt a lába alatt. Azt már tudta, hogy hazugságban nevelték, de az igazságot olyan labirintus mélyén őrizték ki tudja, hány fejű sárkányok, hogy sokszor még a tapogatózástól is elment a kedve. Néha átvett egy-egy gondolatot, frappáns kinyilatkoztatást a nála tájékozottabb morgolódozóktól, és azokkal próbált sikert vagy gyakrabban ijedelmet, megbotránkozást szerezni, kelteni környezetében. Egyik sem hatott valami meggyőzően, nyilván éppen a belső bizonytalanság észrevétlen áttűnései miatt. Rövid időre megnyugodott, amikor hasonló határozatlanságot fedezett fel másokon is.

– Igen, az tény, hogy ezeknek a bűnös rendszereknek el kell tűnniük – állapította meg az Esztergomi Megállapodást meghozó testület egy-egy évvel később, egy zajos kiskocsmában. – De mi legyen helyettük? Tudjuk mi, hogy tulajdonképpen mit akarunk?

A kérdést hosszú, döbrent csend követte. Tihámér gondterhelten hajolt a söröskorsó fölé, erre az egyszerű és mellbevágó kérdésre valójában nem

számított, még félig megfogalmazott kételyei mellett sem. Márpedig ezt a sziklatömböt nem lehetett megkerülni. Hogy efelől megbizonyosodjanak, mazohista könyörtelenséggel ecsetelték tovább a témát, hosszan eltoporogtak a szikla alatt.

– Az anarchia, az értelmetlen rombolás ezerszer rosszabb a már zsírjára sült, sőt odakozmált status quo csendes fertőjénél. Veszélyt hozni magunkra és másokra méltányos, emelt fővel vállalható cél nélkül felelőtlenség, esztelen cselekedet – állapították meg így és még sokféleképpen.

Cselekedetekről persze még szó sem volt, de ilyen alapokon beszélni, álmodni sem lehetett többé. Nem csoda hát, ha TBT egy ideig (ha nem is sokáig) inkább apolitikusságával tüntetett, ha ezt az általánossá váló viselkedésformát egyáltalán tüntetésnek nevezhetjük. Volt rá eset, hogy inkább hülyeségnek, ostobaságnak hatott.

„Dein Deutsh ist goldig” – írta például egy kedves német szókeség, néhány erőltetett levél erejéig emlékezve egy kellően romantikus nyári szerelemre.

„Kivel röhöghet ez most az én »goldig« mondataimon?” – tűnődött Tihamér, de azért válaszolgatott, amíg tartott benne a buzgalom, s amíg a tenyere bizseregve emlékezett a lány kemény húsára. Nemigen tudott miről írni, álmos egyetemi délelőttök, pitiáner nőügyek töltötték ki az életét, s apolitikusságában jó, ha az akkoriban még élő Tervvel foglalkozott. Ezzel szemben Hamburgból zajos béketüntetésekről, egyetemista megmozdulásokról, környezetvédelmi felvonulásokról kapott hírt. A szókeség egy ízben oldalakat szentelt egy utcai színelőadás leírásának, ami az atomháború borzalmaival volt hivatott bemutatni, és amelyben maga is szerepelt. „Nagy sikere volt, rengetegen megálltak és csatlakoztak hozzánk” – írta.

Tihamér hümmögött, s most már bizonyos volt benne, hogy a nyári románc egész időtartama alatt a csaj ostoba fajankónak tartotta őt, afféle kellemes nyaralási tartozéknak, délszaki egzotikumnak, s leveleit is valószínűleg csupán a jólneveltség íratja vele.

– Te elégedett vagy a külpolitikával? – kérdezte egyszer, miközben sötétligeten vágtak keresztül a sátortábor felé.

– Miféle külpolitikával?

– Hát az országgal, amelyben élsz.

– Nem érdekel.

– Neem? Hát ez meg hogy lehet?

Tihamér mentében inkább a feszes farmernadrág domborulatai iránt mutatott érdeklődést, s valami olyasmit morgott, hogy az ember ne foglalkozzon olyasmivel, amire úgysem lehet semmiféle befolyással. Simuló-csuszanó tenyere nem lelt ellenállásra, sőt a domborulatok tulajdonosa is példás gyorsasággal hangolódott át e kézzelfoghatóbb témára, így a politika

egyelőre lekerült napirendről. A sátorban még az előjátéknál tartottak, amikor iszonyú nagyot dördült az ég, és pillanatok alatt olyan vihar kerekedett, amilyeneket a vámpírfilmekben lehet látni. Legalábbis ezt suttogeta reszketve TBT fülébe a teuton hajadon, és kézzel-lábbal úgy szorította magához, mint egy merevgörcsbe rándult polip. Volt is valami a dologban, mert Drakula gróf birodalma ott sötéltet nem messze, csupán a folyó választotta el őket tőle. A fülsiketítő mennydörgés legfeljebb pillanatokra ült el, de akkor is csak a hatás kedvéért, hogy utána még közelebb, még iszonyúbban csattanjon a fejük felett. A sátorlap majd széthasadt a veszett szélrohamokban, de a cövekek jól ültek a gypes talajban, így Tihamér egészen a leányzó megnyugtatóására összpontosíthatott. A külső, belső és közbülső izgalmak együttes hatása csodálatos volt, ez a viharos ölelkezés lett néhány hetes együttlétük csúcsa. (A természet ugyan megpróbálta megismételni a csodát, két nappal később ismét villámfényes nászra ingerelt, de ezúttal hiba csúszott a rendezésbe. A sátrat aznap közvetlenül a folyóparton, laza homokos talajon állították fel, a szél hol egy, hol kettő, hol még több cövetket ráncigált ki egyszerre, és Tihamér kénytelen volt ötpercenként meztelesen kirohangálni a jéghideg esőre, s kisbaltával újraverni a karókat, feszegetni a zsinórokat. Izgalom ezúttal is akadt bőven, de a jótékony kielégülés valahogy elmaradt.)

Az elemek elcsendesedtek, a feszes combok szorítása is engedett, a lány dorombolva bújt az őt megoltalmazó férfiúhoz. Tihamér szabad kezével a konyakosüveg után kutatott, a másikat a kedvelt domborulatok valamelyikén felejtette, az eszét pedig jólesően kicsapta a friss, esőáztatta fűre legelni.

– Nálunk nem ilyen érdektelenek a fiatalok. Sohasem lehet mindegy, hogy mit mondanak és tesznek a politikusok a nevedben! – mondta váratlanul a lány zsinórban folytatva a korábbi témát.

– Nekem mindegy. Ugysem változtathatok rajta – válaszolta Tihamér ásitva és felkőnyökölt, mert az összekuszált hálószakok és ruhanemük között még mindig nem találta a konyakot. Végül mégis előkotorta, s egy hosszú korty után felfigyelt a csalódott hallgatásra.

– Eines ist das wichtigste: nicht zusammen mit Russen! – tette hozzá suta engesztelésül, bár alighanem hiába, mert bunkóságát a lány már nyilván elkönyvelte. A hülyeséget nehéz jóvá tenni, s még nehezebb bebizonyítani, hogy nem veleszületett bajról van szó. Persze Tihamér így csak jóval később jött rá, amikor már megint nem érezte magát „apolitikusnak”, s viszszagondolva is ugyancsak szégyellte „egzotikus gyengeelméjűségét”.

„Sose voltam valami híres vitéz, azt megmondom mindjárt az elején. Nem volt ellenemre a katonáskodás, szerettem a nyalka mundért meg a jó lovat, a tábori étellel sem volt bajom, különösen ha olyan falvak közelében

ütöttünk tanyát, amerre még nem jártak seregek, vagy ahol előttünk az elenség sarcolta őket. A legszigorúbb atyai őrizet mellett is kiszöktek hozzánk a lányok, bögyes-faros menyecskék, még bort, kolbászt is loptak a kamrából! Sose felejttem el azt a kis barnát, aki egy faluszéli csárdában az ölembe telepedett: akkora volt, mint egy mókus, a hónom aljáig se ért, a derekát két marokkal átfogtam, de az ingéről majd leszakadoztak a gombok! Isten bizony, én olyan szép nagy csöcsöket se előtte, se utána nem láttam. Amikor odakinn a szénaboglyánál kibontottam őket, úgy világítottak a sötétben, mintha egyszerre két fényes telihold akart volna onnan a boglya mellől feljönni. Meg is bámulták sokan, ahogyan nekihevülve markoláztam, mert persze nem voltunk egyedül, mind széthúzta a szénát akkora már a sok huszár és az adakozó kedvű fejrőnép. No de nem ide akartam kilyukadni.

Azt mondtam, nem voltam valami vakmerő, virtuskodó típus. Mentem én a többivel, suhogtattam a kardot is, rikoltoztam, sőt vágattam az ellen nyomában, amikor jó sokan voltunk, és hajtott bennünket a lelkesedés, de azért, ha tehettem, elkerültem a forróbb helyeket. Különösen az ágyúktól meg az elfogatástól féltam. Láttam éppen elég kéz meg láb nélkül maradt legényt, hallottam az üvöltésüket, amikor a felcserek a roncsolt csonkokat vágják, fűrészelték. A foglyok kínvallatásáról meg már annyi rémtörténetet hallgattam végig, hogy aludni sem tudtam miattuk.

Hát akkor el lehet képzelni, hogy éreztem magam ott, a városháza pincéjében, amikor sorra szólították ki a lerongyolódott honvédeket, s amint előbotorkált az illető, mindjárt az ajtóban úgy hátracsavarták a kezét, hogy felüvöltött fájdalomában. Vissza egy se jött. Eleinte csak a tisztfeléket vitték, akkor még reménykedtem, hogy rám talán nem kerül sor. Különben is sokan voltunk, egymás hegyén-hátán feküdtünk a pincében – ennyi embert csak nem kínoznak halálra!

Rettegésben teltek a napok, és csak nem akart vége szakadni a szólomgátásnak. Valahányszor sikerült elaludnom, arra ébredtem, hogy bevizeltem. Álomban is csak kőpadot, tüzes fogókat, elevenen felkoncolt testeket láttam. Mások se érezhették magukat jobban, de azért akadt, aki bátorítani, vigasztalni próbálta a többit. Oda se figyeltem, összehúztam magam egy zugban, s azért imádkoztam, hogy rólam valahogyan megfeledkezzenek.

Aztán egy reggel sokan jöttek, és nagy ordítózással kitereltek bennünket a zárt udvarba. Botokkal, kardlappal ütötték a tántorgó, éhes és bűdös foglyokat, míg nem tízes sorokban felsorakoztunk. Igyekeztem valahol középen lenni. Tömör sorfalban puskás, szuronyos katonák vettek bennünket körül, s három dobos vészjóslóan pergette szerszámát. Amikor elhallgattak, egy írnoféle hosszú lajstromot olvasott fel, amelyben benne foglaltatott valamennyi bűnünk, de talán atyáink és összes felmenőink vétkei is.

Az írrok után három tiszt jött, a középső előrelépett, kivont görbe karddal, csapkodta a csizmáját, és a szemünkbe üvöltötte az ítéletet: Halál!

Reszketve álltam a sorban, s előttem egyre fogyatkozott az oszlop. Dobpergés, vánszorgó léptek, kiáltozás, akasztás. Doppergés, botok pufogása, sortűz. Megint dobpergés, szitkozódás, középkori lenyakazás. Aztán felbomlottak a sorok, vágóhídi barmok módjára tülekedni kezdtünk a katonák négyszögében. A négyszög összezárult, többeket felnyársaltak, tovább rángatták ki az embereket és vitték akasztani, másoknak egyszerűen elvágták a torkát. Egyre kevesebben voltunk, és még mindig középen tudtam maradni, befúrtam magam a vállak közé, vagy a földön kushadtam, amíg csak lehetett. A szuronyosok már a kezemet tapodták, s talán már be is lendült a kéz, hogy átdöfjön, amikor vezényszó harsant, s a katonák haptákba vágták magukat. A négyszög szétnyílt, és a tiszt a kivont karddal egészen közel jött. Tíznel kevesebben maradtunk.

– Kegyelem! – vettem elé magam a vértől sikamlós kövezetre. Megvetően belém rúgott, és gúnyosan kihirdette:

– Mindannyian kegyelmet kaptok, egy feltétellel...

Megmondta, mi az, s a katonák között röhögés morajlott végig.

– Soha! – hörögte egy öszülő, nálam fejjel magasabb honvéd, és ökölbe szorított kézzel a tiszt felé lódult. Egyszerre három szurony járta át.

– És te? – állt meg a tiszt egy másik rab előtt.

– Soha! – sziszegte az, mire a tiszt a görbe karddal keresztüldöfte a torkát. A sugárban kifröccsenő vér elborította durva arcát és bemocskolta díszegyenruhájának elejét.

A megmaradtak közül útközben még kettőt agyonvertek, így végül négyen végeztük az erőszakkal kivezényelt városi nép előtt iszonyú munkánkat. Alkonyatig hordtuk a szekérről és állígtattuk sorba körös-körül a befejezetlen katolikus templom kőalapzatára bajtársaink levágott fejeit.

Tetőtől talpig ragacsos és fekete voltam a vértől, mire befejeztük. Elfogytak a fejek, a néma iszonyattal ácsorgó tömeg szétoszolhatott, és akkor ismét át kellett élnem a félelem poklát, mert persze semmi biztosíték nem volt rá, hogy a kaján tiszt állja a szavát, vagy mégis megölnék. A tiszt azonban betartotta az alkut, bár akkor még nem tudtam miért: a zöldülő fejeket napokig lepték a legyek a főtéren, és amikor már elviselhetetlen lett a bűz az egész városban, akkor megint nekünk kellett kivonulni a szekerekhez. A kocsisok cigányok voltak, a katonák meg csak messziről, ránk szegezett puskával őriztek bennünket. Talán megeléghették a véres megtorlást, mert utána sem löttek bele bennünket a Tisza erdejében ásott tömegsírba, ahova a levágott fejeket fuvaroztuk, hanem visszavittek a pincébe, és úgy tűnt, végleg megfelelkeznek rólunk. Hónapok múlva mégis értünk jöttek, besoroztak katonának, és hat év után szabadultam. Szerencsém

volt, a kutyahétszentségit!” – mesélte TBT ükapja ugyanő dédapjának valamikor a távoli múltban. Meglehet, hogy nem pontosan így, talán a holdvilágcsöcsű lányról vagy menyecskéről bővebben is szólt, de ezek az értékes részletek sajnos végérvényesen elvesztek az elmúlt század végtelen homályában. A családi legenda különben is asszerint töltődött fel a megfelelő életes részletekkel, hogy éppen ki adta tovább a következő nemzedéknek. Az asszonyok, a konok pillantású, forgószélmozgású testes matrónák általában a szörnyűségek, a véres borzalmak ecsetelésében voltak utolérhetetlenek, míg a borozgató nagybácsik (ha a felvágott nyelvű asszonyok éppen nem hallották őket) jóval kedélyesebben tudták előadni az eseményeket. Nyilván saját életükből merítették a betyáros ihletet, mert nemzedékről nemzedékre szinte egyformák voltak: szilajok, büszkék az erős hullámokban homlokukba omló hajukra, borosak, féktelenek. Két nemzedékkel Tihamér elpuhult érája előtt még bement az öreg Hajdú a városházára megkérni a csendőröket, hogy páholnák el a fiait, úgy istenigazából, mert ő már nem bír velük.

– A családi és hatósági gyermeknevelés megható példája – jegyezte meg Tihamér elismerően, ha a dolog szóba jött. Egyébként büszke volt a család történelmi, mégiscsak negyvennyolcas múltjára. A kellő pillanatban kifejtett alázat és leplezetlen benyaliság történelmi léptékkal mérve rendkívül üdvös lehet: ím, ő, TB Tihamér is ennek köszönheti világrajötétét, hisz ha akkor ott dicső őse, a nagyanyai ág zsenge rügyeként nem fejeget rak, hanem az ő fejét igazítja valaki a templom véres alapköveire, akkor szóba sem jöhet mint százhusz évvel később megszületendő individuum.

– És hova lesz akkor az a sok erős, bátor ember, anélkül az egy gyáva nélkül? – tette fel sokszor a frappáns, de teljesen meddő kérdést. Mégis, a történet foglalkoztatta, bizsergette a fantáziáját. Elvégre az a bizonyos múlt századi volt az utolsó forradalom, amelyben TBT családjának bármely tagja cselekvően részt vett. Hogy az első-e, azt nem tudhatta, távolabbra nem nyúlt vissza a családi emlékezet. Ennek az egynek is ilyenformán kizárólag a végéről esett szó a disznótorokon, névnapokon és később már ott se. Nyoma veszett a könyvnek is, amely igazi történelmi alakká avatta a távoli őst, mert állítólag a neve is benne volt, és egy metszet, amely a fejekkel körülrakott teret ábrázolta. Gondosan eldugdosták mindenféle újabb szelek elől, s a fogyatkozó familia valamelyik matrónája elfelejtette időben továbbadni a titkot, azaz a rejtkehelyet. Persze ha ragaszkodunk az egzakt megközelítéshez a forradalmakról tett megállapításunk esetében, akkor TBT több évtizedes részvételét is figyelembe kellene vennünk az ún. kontinuális forradalomban, amelynek kellős közepébe beleszületett, s amelynek pezsgő forgatagában jóval többet élt, éldegélt, mint amennyit

egészséges gusztusa megkívánt volna. (Erről bővebben lásd az I., II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX., X., a jelen és a XII. brikettkockát.)

– Nézzük csak – elemezgette TB Tihamér a helyzetet. – Minden okom megvan rá, hogy büszke legyek az őszámra. Nem akármilyen, hogy egy olyan bonyolult szituációban nem veszítette el a fejét!

Bonyolult szituációk pedig gyakorta akadnak. Ilyenbe keveredett a néhai Esztergomi Testület is soron következő összejövételén. Ismételten megállapították, hogy telnek-múlnak az évek, és még mindig éppen olyan messze van a borral-sörrel folyó Kánaán, mint korábban. Ha ugyan nem egyre messzebb, mint a diák és a szekeres székely meséjében Kolozsvár. Kiderült, hogy nyár ide, nyár oda, mindenkinek tele van a hócipője, de nagyon. És oh, jaj, hol volt még Gorbacsov, Gorbi, Gorbika, a szép mintás fejével!

Nem könnyű szig. tud. alapon megállapítani, hogy vajon progresszióknak minősül az ekkor meghozott határozat, vagy csupán keserű, tehetetlen visszatérés a kiindulópontozhoz, az egyszer már zsákutcának nevezett gondolathoz.

– Ha minden út ebbe a zsákutcába vezet, akkor lehet, hogy mégis ilyen zsákszerű a megoldás – kockáztatta meg a vigasztalást egyikük.

– Lukács-léptékű gondolat! – lelkendezett mérsékeltén a másik.

– Hogy maradhatott ez ki a Tőkéből? – hüledezett a harmadik.

Ilyen filozófiai megalapozással már ki lehetett nyilatkoztatni az Esztergomi Megállapodás legújabb, az aktualitásokhoz teljes egészében idomuló változatát:

– Mindegy, hogy mi lesz utánuk, de *ezek* most már menjenek, menjenek, menjenek! Amen.

Persze nem mentek sehová. De olyan jó volt legalább beszélni róla!

(Folytatjuk)